

İLETİŞİMDE RENKLERİN ANLAMI

* Hülya YENGİN

"Rafflarımızdaki tüm renkler gibi dünyadaki her renk eşittir" sloganıyla 21 Mart 1996 tarihinde "Dünya Irkçılıkla Savaşım Günü" nü kutlayan Benetton ilköğretim çağındaki öğrencileri ırk ayrımı konusunda eğitmek amacıyla "Barışın Renkleri" kampanyasını düzenlemiştir (Cumhuriyet:1996). 1996 yılında yapılan Oscar töreni, ırkçılık iddialarının gölgesinde gerçekleşti. 166 Oscar adayından sadece birinin siyah olması Hollywood'da ırkçılık yapıyor suçlamalarına neden oldu.Zenci lider Jesse Jackson'ın çağrısına uyan bazı davetliler törene ırklar arasındaki dayanışmanın sembolü olan gökkuşağı renklerindeki kürdelalar ile katılarak renk ayrımını protesto ettiler (Hürriyet: 1996).

Renkleri ışıkla birlikte çözümlememiz gerekir.Renk ışığın ayrılmaz bir parçasıdır.Işık en basit tanımıyla şekli ve rengi oluşturan bir tür elektromanyetik enerjidir. Işık değişik dalgalaboylarına dönüştüğünde, emildiğinde, kırıldığında, çeşitli

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi , İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

renkler ortaya çıkar. Işığı oluşturan dalgaboylarının hızları, bir ortamdan ötekine geçerken değışiklikler gösterirler.

Işık bir cisme çarpıpta, yansıma yapana kadar gözle görülmez. Aslında çevremizde bulunan ve görebildiğimiz herşey ışığın yansımasıdır. Güneş tarafından çeşitli dalga boylarında üretilen bu enerji nesnelere yansıyıp gözümüz tarafından algılandığında ışığı görmüş oluruz (Andrews:1995:12-14). Kırmızı-mavi-yeşil temel ışık renkleridir. Diğer bütün ışık renkleri, bu üç temel rengin karışımından elde edilir (Cücenoglu:1991:117).Işığın kırılma özelliği, ilk kez 17.yüzyılda Sir Isaac Newton tarafından fark edilmiştir. Bir deney sırasında, prizmadan geçen güneş ışığının rengarenk şeritler haline dönüştüğünü gören Newton, beyaz ışığın, yedi temel renkten oluşan bir karışım olduğu fikrini ortaya attı. Gördüğü şey tayf ya da renk spektrumu, yani bugünkü adıyla gökkuşağı idi ve yedi ayrı renkten oluşuyordu: Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi, çivit ve mor. Günümüzde kullanılan spektrum ise, sekiz renklidir. Bu spektrum, eşit miktarda soğuk ve sıcak özellikler taşıyan renklerden oluşmuştur. tamamlayıcı renkleri kullanmak, renklerin görevi konusundaki bilgilere yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu fikir ışığında, kırmızı ve kırmızının tamamlayıcısı olan turkuaz, spektrum üzerinde aynı anda kullanılmıştır. Çünkü amaç, tamamlayıcı renk ilkesi doğrultusunda, dengeli ve uyumlu bir renk çarkı oluşturmaktadır. Buna göre söz konusu renk çarkı, kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, turkuaz, mavi, mor ve macenta tonlarından oluşur. Bu renklerin bir başka adı da "sekiz olağanüstü renk"tir.Renkler, çark üzerinde öylesine yerleştirilmişlerdir ki, her rengin, karşı komşusuyla ortak özellikleri bulunur. Bu sayede renklerin birbirleri üzerinde

üstünlük sağlamaları engellenmiştir. Her ton, belirli bir denge içerisinde diğerini desteklemektedir (Sun:1994:75).

Gerçek olarak algıladığımız bir evren tasarımı içinde, algıyabildiklerimizi var, onun dışında kalanları da yok saydığımız bir hayat sürüyoruz. Yetersiz algı kapasitelerimiz nedeniyle bize durağan, katı hareketsiz gibi gözükken şeyler dahil olmak üzere, algıladığımız herşey aslında salınıp titreşen enerji biçimleridir. Frekanslar kendilerini değişik biçimlerde gösterirler. sesler, biçimler, görüntüler, renkler bunlardan bazılarıdır. Elektromanyetik spectrumun gözle görünen bölümü beyaz ışıktır. Beyaz ışık farklı renklerin birbirleriyle karışmasından oluşur. Işıkların değişik hızlardaki hareketlerinden görebildiğimiz renkler meydana gelir. Renklerin tek başına bir anlamı yoktur. Ya da bir renge tek başına bir anlam yükleyemeyiz.

İletişimde renklerin anlamı nesnelere karmalanınca farklı toplumsal, ekinsel, sosyal, siyasal, ekonomik değerler içerir. Renkleri tek tek aldığımızda kendilerine özgü ayırıcı değerleri, özellikleri var. Bu özellikler yan yana olunca farklı semboller ortaya çıkıyor. Renklerin kullanımı ülküsel-idealist olup olmamamıza göre değişiyor. Dönemden döneme, mekandan mekana, objeyi taşıyan kişiye göre değişiklik gösteriyor.

Anlam biçimle birlikte koçut olarak bulunuyor. Renklerin anlamı, göstergesel biçimi, çağrıştırdıkları ile anlam kazanıyor. Sosyal-kültürel, ruhsal-bireysel çeşitlemelerde anlam ve biçimler değişebiliyor. Birlikte olduğu diğer öğelerle olan ilişkisi karşıtısal ya da eşit ilişki oluşturabiliyor.

Örneğin beyaz gül, saf- arı duyguları simgeliyor. Kırmızı gül aşkı, tutkuyu, cinselliği anlatıyor. Sarı gül, özlem-

ayrılık belirtisi oluyor. Sehnaz Tango'da Muhsin, eski karısının yanına önemli günlerde hep bir sarı gül ile geliyor. Diğer çiçeklerin renklerle bütünleşerek simgeledikleri ise, pembe sevgiyi, yeşil umudu, açık mavi inancı, koyumavi sadakat, leylak alçakgönüllülük, mor dostluk olmakta.

Ernest Cassirer, "insan simgeler yapan bir hayvandır" der. Simge, bir şeyi temsil eden ama onunla doğal ilişkisi olmayan göstergedir. Simgeler, bir kişiden diğer bir kişiye fikirlerini ve düşüncelerini iletebilmesinde araç olmaktadırlar (Neuliep: 1996:5). Bir nesne, uzlaşım ve kullanım aracılığıyla başka bir şeyin yerine geçmesini mümkün kılan bir anlam kazandığında simge haline gelir. Bir simgenin bütünüyle nedensiz olmayan bir göstereni vardır. Yani gösteren ile gösterilen arasında doğal bir bağ ilkesi bulunur. Adalet simgesi olan terazinin yerini bir diğer simge alamaz.

Renklerin evrensel düzeyde simgelerle bütünleştiği siyasal (ideolojik) anlamları vardır. Fransız Bayrağındaki mavi özgürlük, beyaz eşitlik, kırmızı kardeşlik anlamlarını içerir. Yeşil İslamiyetin rengidir. Aynı zamanda paranın simgesidir. Öte yandan çevrecilik rengi de yeşildir. Uluslararası düzeyde ideolojik bağlamda kahverengi Nazi Almanya'sının Faşistlerinin rengidir. Kırmızı, komünizmin simgesidir. Mor, kutsallığın ifadesidir. Katolik papazlar tarafından tercih edilmiştir. Monarşi ve aşırı zenginliği çağrıştırır. Öte yandan mor feministlerin rengidir. Aynı zamanda mor, dağları, zambakları, leylakları, menekşeleri çağrıştırıyor. Mavi Batının, Avrupanın, aristokrasinin, soyluluğun rengidir. Örneğin gecenin mavisi ile simgeleşen "Parliament" sigarasının adı "parlamento"dan gelmektedir. Parlamento üyeleri yüce bir mesleği icra etmektedir. Bu çeşitlemede, gecenin mavisinin,

soyluluğun, yüce mesleğin ve gecenin hissettirdikleri ile bütünleşmesi söz konusudur. Gecenin rengi değeri başkadır, farklıdır. Beyaz öteki dünyanın simgesidir. Ruhsal, dinsel değerleri ifade eder. Kara Yunan ve Hristiyan rengidir. Yani dinin rengi hem kara hem beyaz olabiliyor. Siyah bir karşıtlığa girerse değeri vardır. Siyah-beyaz, kırmızıya karşıt olunca değer taşır. Kara ve ak birlikte kullanıldığında renksiz oluyor (Nötr). Ama siyah/beyaz karşıtlığı vardır. Beyaz iyi siyah kötüdür. İyinin imgesi insanlar için ayrıdır. Kötü olarak betimlenen, istenmeyen, ülkeden ülkeye farklılık gösteriyor. Kötülerde hiçbir ortak nokta bulamıyorsunuz. Kötünün birçok yüzü var. Arabalarda siyah renk erk, güç isteyenleri, affetmeyen kişileri simgeler. İngiliz Püritenlerinin arabası siyahtır. Anglo-Sakson liberalizmin Ford, araba üretirken, yalnızca siyah araba satmayı düşlemiştir. Buna karşın, beyaz araba kadınsı bir imaj verir.

Kara sözcüğü tek başına kullanıldığında tek bir renk ifade ederken, birincil anlamlıdır. Birlikte olduğu başka değerler içinde anlam değer kazanır. Kara düşünceler, kara yazılı gelin, siyah otomobil, kara kaşlı, kara zindanlar, kara toprak, kara kargalar. Siyah ölümü simgeler. Yas, matem çağırıştır. Ya da dürüst olmayan kişilerin rengidir siyah, kara borsa, kara günah gibi. Buna karşın siyah giyside bir soyluluk anlamı vardır. yada nefretin rengi, anarşinin, terörün rengi olabilir. Ayrıca çaresizliğin, üzüntü ve mutsuzluğun, yalnızlık ve melankolinin, cezanın, korkunun rengi olabilir. Buna karşın, gençliğin, delikanlılığın rengi olarak karayağız sözcüğüyle bütünleşir. Hem gençliğin hem yaşlılığın rengi olabilir kara. Tören rengi siyahtır. Siyah, aşırı lüksü de simgeler. Örneğin, siyah kağıtla ambalaj ve beyaz kurdelalar karşıtlığı ya da siyah

kadife üzerine beyaz eldiven, beyaz gül seçkinliği çağrıştırır (Güz:1995). Beyaz renk, bir ışık, sevinç, gençlik rengidir. İşte bir ekin(kültür) rengi içinde anlama ilişkisi bir yorum; belli bir renkle belli bir davranışın eklenmesi ve sonuç olarak toplumsal yaşamın içinde yer alan bir değer. Tüm bunlar bir ayrılıklar bütünü içinde yer alır; beyaz, siyah, Batı ekininde Uzak Doğu ekininden farklı değerler taşırlar. Ekin ilişkisi her şey değerlerden, değer dizgelerinden, değerlerin eklenmesinden kaynaklanır(Benveniste:1995:57). Beyaz barış rengidir. Sağlığı ve temizliği simgeler.Beyaz ruhani, dini, medeniyetin kökeninin devamıdır. Birçok kültüre yönelik hoşgörüdür. Beyaz bütün renkleri yansıtır, içinde barındırır. Beyaz tarafsızlığın rengidir.Ölüm ve matem , doğu toplumlarında, ölen kişinin daha temiz ve ruhsal bir dünyaya gittiğini göstermek için beyazla sembolize edilir.Savaşta beyaz bayrak teslimiyettir. Vazgeçtim geri çekildim anlamına gelir.

Yeşil doğayı anlatır. Kıskaçlığı, ihaneti simgeler.18. yy tiyatrolarında sahne kandil ya da benzeri ışık kaynaklarıyla aydınlatılıyordu. Oyuncular sahnede rollerini bitirdikten sonra bir tür elma yeşili boyanmış bir odaya girerlerdi. Böylece oyuncunun sahnedeki ışığa alışmış olan gözlerinin dinlenmesi sağlanırken aynı zamanda duygusal açıdan rahat etmesi de sağlanıyordu. Soğuk bir renk olan yeşil hem gözü yormaz hem de duygusal olarak kişiye rahatlık hissi verir.(Kılıç:1995:50)

Simge, göstereniyle gösterilene arasında belli oranda nedensellik ilişkileri kurulabilen uzlaşım sal özelliği bulunan göstergedir. Simgenin doğuşu, iki nesne, ya da bir nesneyle bir imgenin aralarındaki bağ ile gerçekleşir. Carmen filminde tüm ekran kıpkırmızı olur ve bir bıçak görüntüye gelir. Kırmızı renk ve bıçak ölümün simgeleridir. Ölümü çağrıştırmak için

kullanılmıştır. Eski trajedyalarda olduğu gibi, ölme ve öldürme gösterilmez. Simgeler yolluyla anlatılır. Kırmızı, kızgınlıklarımızı, öfkemizi, tutkularımızı, hayatı simgeler. Kararlılık ifadesidir.

Giysilerin Renklerinin Psikolojik Etkileri

Giysilerde, kırmızı enerjik, dışa dönük ve harekete hazır hissi verir. İnsanların vahşi ve ateşli yönlerini ön plana çıkartmak için giysiler de kullanılır. Turuncu, cesur, maceracı ve kendine güvenen insan tipini çağrıştırır. İlgilenilen konuya azim ve coşkuyla sarılma sözkonusudur. Sarı, entellektüel bir görünüm verir. İnsanları yönetmeye ve hükmetmeye olan ilgiyi gösterir. Yeşil, dinlendirici, yatıştırıcı, dengeleyici bir atmosfer yaratır. Bu renk giysi, örf ve adetlere bağlılığı sembolize eder. Mavi, düzen ve ruhsallığın ifadesidir. Huzur , barış, sadelik, sadakat ve dürüstlük çağrıştırır. Mor, kendine güven ve özgürlük duygularını dile getirir. Kkahverengi giymek, bir yere bağlı olma, gelecek için sağlam ilişkiler kurma isteğini gösterir. Koyu renkli olması nedeniyle, otorite ve kendine güven hissi verir. Giyimde beyaz kullanımı, saflığın, temizliğin, masumiyetin ifadesidir. Siyah, canlılığın ve diğer tüm renklerin reddi anlamına gelmektedir. Kişilerin karanlık yönlerine olan ilgiyi ifade eder. İnsanlar bu rengi saklanmak veya birtakım şeyleri saklamak için kullanırlar. Sürekli siyah giyen insanlar olaylarda aktif bir rol almayan seyirci niteliğindedirler. Bu tip insanlar, duygularını sürekli olarak bastırmakla meşguldürler. Moda sözkonusu olduğunda siyah giymek seçkinliği, sadeliği, lüksü çağrıştırır.

Giysilerde renkleri moda belirliyor. Düşlediğiniz reng bulamıyorsunuz. Moda en az 6 yıl için kumaş renklerini belirliyor. Beyaz, barışı simgeliyor. Beyaz güvercin. 1995'ir

barış yılı olması nedeniyle İsrail'de düzenlenen barış defilesi'nde Cemil İpekçi "barışı giysiyle ifade etmek" düşüncesinden yola çıkıyor; bir giysi tasarlıyor. Defilede sunduğu giysi hakkında şunları söylüyor: "Barış bana göre bir gelin oldu. Eşi olmayan ama sonsuz sabrı ile bekleyen. İnsanla barışın evlenmesi geleceğe ne kadar sağlıklı güzel çocuklar verebilirdi evlilikleri gerçekleşebilse. Giysinin üzerindeki beyaz saçlar, ağarmış ama ümidini yitirmemiş barış gönüllülerini ifade ediyordu. Savaşların hep farklı inanışlar ve etnik grup farklılıklarından geldiğini düşünerek tüm inançların sembollerini bir arada görmek istedim giysinin üzerinde."

Tanrı'nın insanlara birbirlerinden farklı olmadıklarını anlatmak için üç dini bir arada yaşattığı Kudüs gibi, Kendine varılacak yolun ayrılıklarla, savaşlarla değil, beraberlik ve sevgi ile olabileceğini yansıtmak. İşte Barış Giysisi böyle bir isteğin simgesi oluyor.

KAYNAKÇA

- Andrews, Ted,(1995)Renklerle Tedavi, Arıtan yay.,İstanbul
- Benveniste,Emile,(1995)Genel Dilbilim sorunları,Yapı Kredi y.,İstanbul
- Cüceloğlu, Doğan(1991)İnsan ve Davranışı,Remzi Kitabevi, İstanbul
- Dünyadaki her renk eşittir, Cumhuriyet, 23 mart 1996
- Cüz, Nüket,(1995)İ.Ü.İletişim Fakültesi, Metin Çözümlemeleri Ders Notları.
- İpekçi,Cemil,Barış Yılında barış giysileri, Cumhuriyet, 18 Haziran 1995.

- Kılıç , Levent(1995)Görüntü Estetiği, Kavram y., İstanbul.
- Neuliep, James W.(1996)Human Communication Theory, Allyn and Bacon, London.
- Ocarda Irkçılık, Hürriyet, 26 Mart 1996.
- Sun; Howard, Dorothy(1994) Renginizi Tanıyın, Arıtan Y. ,İstanbul.

